

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیهما السلام

www. **Ghaemiyeh** .com
www. **Ghaemiyeh** .org
www. **Ghaemiyeh** .net
www. **Ghaemiyeh** .ir

سیمای

امام حسین علیه السلام

و فرهنگ عاشورایی
در کتاب های درسی

محمدعلی کلهر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سیمای امام حسین علیه السلام و فرهنگ عاشورایی در کتاب‌های درسی

نویسنده:

محمد علی کلهر

ناشر چاپی:

محمد علی کلهر

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۷	سیمای امام حسین علیه السلام و فرهنگ عاشورایی در کتاب‌های درسی
۷	مشخصات کتاب
۷	طرح مسأله
۷	اهمیت و ضرورت موضوع
۷	اشاره
۸	حدود و قلمرو مسأله
۸	پیشینه پژوهش
۸	روش پژوهش
۸	مفاهیم و اصطلاحات
۹	پیش فرض‌های پژوهش
۹	مبانی نظری پژوهش
۹	تعلیم و تربیت دینی دانش آموزان
۱۰	جایگاه امام حسین و فرهنگ عاشورایی در اهداف دوره راهنمایی تحصیلی
۱۰	اشاره
۱۰	الگو پذیری بارزترین ویژگی دوره راهنمایی تحصیلی
۱۱	فوائد و اثرات الگوسازی از امام حسین و فرهنگ عاشورایی
۱۱	اشاره
۱۲	آموزه‌های فرهنگ عاشورایی
۱۲	آموزه‌های سیاسی
۱۳	آموزه‌های نظامی
۱۳	آموزه‌های اخلاقی
۱۳	سیمای امام حسین و فرهنگ عاشورایی در کتاب‌های درسی

- ۱۳ در کتاب‌های فرهنگ اسلامی و تعلیمات دینی دوره راهنمایی
- ۱۳ سال اول راهنمایی
- ۱۳ سال دوم راهنمایی
- ۱۳ سال سوم راهنمایی
- ۱۴ سیمای امام حسین و فرهنگ عاشورایی در کتب ادبیات فارسی دوره راهنمایی تحصیلی
- ۱۴ فارسی سال اول راهنمایی
- ۱۴ فارسی سال دوم راهنمایی
- ۱۵ فارسی سال سوم راهنمایی
- ۱۵ سیمای امام حسین و فرهنگ عاشورایی در کتاب‌های تاریخ دوره راهنمایی تحصیلی
- ۱۵ تاریخ اول راهنمایی
- ۱۵ تاریخ دوم راهنمایی
- ۱۶ تاریخ سال سوم راهنمایی تحصیلی
- ۱۷ سیمای امام حسین و فرهنگ عاشورایی در کتاب‌های تعلیمات اجتماعی دوره راهنمایی تحصیلی
- ۱۷ تعلیمات اجتماعی سال اول راهنمایی تحصیلی
- ۱۷ تعلیمات اجتماعی سال دوم راهنمایی تحصیلی
- ۱۷ تعلیمات اجتماعی سال سوم راهنمایی تحصیلی
- ۱۷ نتیجه گیری
- ۱۸ پیشنهادها
- ۱۹ درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

سیمای امام حسین علیه السلام و فرهنگ عاشورایی در کتاب‌های درسی

مشخصات کتاب

نویسنده: محمد علی کلهر

ناشر: محمد علی کلهر

طرح مسأله

یا حسین تو سبیل آزادگان درس و مشق و الگوی دل‌دادگان هر جایی با قیامت ناب شدی ره و راه همه آزادگان نام آزادی ز تو حرمت گرفت عشق و شور از عشق تو قدرت گرفت از زمانی که بشر قدم بر کره خاکی گذاشته است. هیچ حادثه‌ای مانند حماسه کربلا ندیده است؛ حماسه‌ای که «در یک سو پاک‌ترین و نیکوترین انسان‌ها قرار داشتند و در سوی دیگر، ناپاک‌ترین و زشت‌ترین انسان‌ها». حماسه‌ای که بعد از گذشت ۱۴۰۰ سال هنوز شور می‌آفریند، تحرک ایجاد می‌کند و ملت‌ها را به خروش می‌آورد حماسه‌ای که در آن زن و مرد، کودک و نوجوان، جوان و پیرسهم دارند: کودکی شش ماهه به شهادت می‌رسد، نوجوانی به قربانگاه می‌رود، و حسین (ع) اسماعیلش - علی اکبر - را به میدان شهادت می‌فرستد، علمداری و جوانمردی چون عباس، پرچم رشادت و مردانگی بر می‌افزاید، پیرمردی چون حبیب بن مظاهر، حماسه می‌سراید و حسین (ع) سر سلسله عاشقان به قتلگاه گام می‌گذارد و از همه کس می‌برد و رو به سوی دشمن می‌رود و سرانجام حماسه‌ای بی نظیر می‌آفریند که از آن، هنوز فریاد زینب (س) و امام سجاد (ع) و ناله‌های کودکان و زنان به گوش می‌رسد. زینب (س) بر یزید و یزیدیان می‌خروشد و امام سجاد (ع) کاخ نشینان را رسوا می‌کند. این حماسه، امام حسین (ع) و عاشورا را تبدیل به الگویی کامل و تمام عیار برای جوامع نموده است. امام حسین (ع) جانشین رسول خدا (ص) و پیامبران الهی، با فداکاری، سکوت مرگباری را که بر جامعه اسلامی سایه انداخته بود، در هم شکست و قیافه زشت حرکت جاهلی یزید را آشکار کرد. امام با خون پاک خود، بزرگترین حماسه را در قلب تاریخ نوشت و به نسل‌های آینده درسی فراموش نشدنی داد. امام حسین (ع) مسیر اسلام واقعی را به مسلمانان نشان داد و دسیسه‌های بنی‌امیه را در هم کوبید و آخرین تلاش‌های ظالمانه آنها را خنثی کرد. امام حسین (ع) کشتی نجات و چراغ هدایت است. او سرزمین کربلا را تجلی‌گاه فضایل اخلاقی، رحمت، عشق، معرفت و تقوا و شهادت قرار دارد. دستگاه پلید بنی‌امیه پس از شهادتش فهمید که کشته حسین (ع) از زنده‌اش برای مقاصد آنها مزاحم‌تر است. و این امر دقیقاً ریشه در الگو بودن امام حسین (ع) نه تنها برای مسلمانان و شیعیان بلکه برای سایر آزاداندیشان و مردمان عدالت‌خواه جهان است. به طوری که بسیاری از انقلاب‌ها و حرکت‌های اصلاحی در جوامع مسلمان و غیر مسلمان با الهام از حرکت حماسی امام حسین (ع) به وقوع پیوسته است. اینک، پرسشی اساسی که این پژوهش به دنبال یافتن پاسخی برای آن است، این است که «با توجه به الگو بودن امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی از یک طرف و به مقصود رسیدن اهداف دوره راهنمایی تحصیلی در زمینه‌های اعتقادی، سیاسی، اخلاقی و اجتماعی از طرف دیگر؛ سیمای امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی در کتاب‌های درسی چگونه است؟ آیا آن چنان که باید و شاید به آن پرداخته شده یا خیر؟ سهم امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی در تدوین کتاب‌های درسی چقدر بوده؟»

اهمیت و ضرورت موضوع

اشاره

سیمای امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی در وجود خودش درس عزت، فداکاری، شجاعت، شهامت، غیرت آزادی خواهی، عدالت طلبی، صبر، قیام برای امر به معروف و نهی از منکر، شهادت طلبی، جهاد در راه حق و حقیقت، عرفان، توحید، عبادت، و... را به یادگار گذاشته است. این فضایل از امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی الگویی کامل و تمام عیار برای انسان‌های آزاده، از هر دین و آیین ترسیم نموده است. بخش مهمی از توفیق یک مکتب فکری، در پرورش پیروان خود، ارائه و تثبیت الگوها و نمونه‌های مورد قبول خویش است. این الگوها و نمونه‌ها، بمثابة علامت و سمت و جهت حرکت، به جانب کمال مطلوب، بر بستر مکتب مورد نظر را عملاً مشخص نموده، از انحراف و سقوط رهروان و رهپویانی که به موجب طبیعت و سرشت خویش «قهرمان‌جو» یند، جلوگیری می‌نمایند. حتی مکتب‌های الحادی، از نقش مؤثر و تعیین کننده «الگو» و «شاخص» و ارائه و تثبیت آن به عنوان دستاورد خود و تبلور انسان ایده آل در بستر خویش، غفلت نورزیده‌اند! و مشاهده می‌شود که مثلاً مکتب ماتریالیسم هم، بر روی چهره‌هایی نظیر مارکس، لینن، چه گوارا و.. انگشت می‌گذارد. از سوی دیگر معرفی الگو برای نوجوانان در دوره راهنمایی در درونی کردن ارزش‌ها از اهمیت و جایگاه خاصی برخوردار است. کتاب‌های درسی در انتقال الگوها و شاخص‌ها به دانش آموزان نقش اساسی و کلیدی را ایفا می‌نماید، بنابراین ضروری و لازم دانستیم در مورد سیمای امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی به عنوان الگویی کامل برای زندگی، پژوهشی ارائه نماییم.

حدود و قلمرو مسأله

در این پژوهش فقط کتاب‌های درسی دوره راهنمایی که به نوعی با امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی ارتباط دارند، مورد بررسی قرار گرفته است و کتاب‌های فرهنگ اسلامی و تعلیمات دینی، ادبیات فارسی، تاریخ و اجتماعی این دوره (۸۱-۸۲) که جمعاً ۱۲ کتاب می‌باشد، مد نظر بوده است.

پیشینه پژوهش

کارهای پژوهشی و تألیفی بسیاری تاکنون در ابعاد شخصیت امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی انجام شده، ولی نگارنده به پژوهشی با این عنوان و در این قلمرو برخورد نکرده است. از این رو «بررسی سیمای امام حسین (ع)» و فرهنگ عاشورایی در کتاب‌های درسی دوره راهنمایی تحصیلی در نوع خود تازه است.

روش پژوهش

روش تحقیق در این پژوهش، توصیفی - تحلیلی است. اطلاعات لازم صرفاً به صورت کتابخانه‌ای گرد آمده است. برای گرد آوری اطلاعات در روش کتابخانه‌ای، از شیوه فیش برداری و نسخه برداری استفاده شده است.

مفاهیم و اصطلاحات

کتاب درسی: در این پژوهش منظور از کتب درسی، کتاب‌هایی است که از طرف دفتر برنامه ریزی و تألیف کتاب‌های درسی سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزش و پرورش برای دوره سه ساله راهنمایی تحصیلی تدوین و تألیف گردیده است. در این پژوهش کتاب‌های: فرهنگ اسلامی و تعلیمات دینی پایه اول با کد (۱۰۵) پایه دوم با کد (۱۱۹)، پایه سوم با کد (۱۳۵)؛ فارسی پایه اول با کد (۱۰۱)، پایه دوم با کد (۱۱۵)، پایه سوم با کد (۱۳۱)؛ تاریخ پایه اول با کد (۱۰۶)، پایه دوم با کد (۱۲۰)، پایه سوم با کد (۱۳۶)؛ تعلیمات اجتماعی پایه اول با کد (۱۰۸)، پایه دوم با کد (۱۲۲)، پایه سوم با کد (۱۳۸)؛ چاپ ۱۳۸۱ مورد نظر نگارنده

است.

پیش فرض‌های پژوهش

ابعاد وجودی و شخصیتی امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی با توجه به اهداف دوره راهنمایی، بسیار کم رنگ مطرح گردیده است و از ظرفیت بالای فرهنگ عاشورایی برای رسیدن به اهداف اعتقادی، سیاسی، اخلاقی و اجتماعی دوره راهنمایی بسیار کم بهره گرفته شده است.

مبانی نظری پژوهش

تعلیم و تربیت دینی دانش آموزان

بدون تردید اساسی‌ترین رسالت کارگزاران جامعه اسلامی پاسداری از دستاوردهای انقلاب اسلامی و حاکمیت بخشیدن به ارزش‌های الهی است. در این رهگذر بیشترین مسئولیت متوجه دست اندرکاران نظام آموزشی کشور است، چرا که در هر جامعه، مدرسه به عنوان پل انتقال آرمان‌ها و ارزش‌های حاکم به خانواده مطرح است. دین در اصل بر ایمان استوار است. ایمان نوعی باور عمیق روانی است که نه تنها دنیای روان شناختی انسان را متأثر می‌سازد، بلکه رفتارهای آدمی را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد. روان آدمی یا به تعبیر روان‌شناسی، شخصیت انسان دارای سه بخش مهم امیال، عقل و قلب است. تربیت دینی، بدون توجه به چنین ساختاری از شخصیت انسان، میسر نیست. مربی در کار خویش می‌باید ناظر بر هر بخشی از شخصیت متربی، برنامه‌های ویژه‌ای را مدنظر قرار دهد. تربیت دینی در اصل عبارت است از: «فعال سازی، سالم سازی، خلوص و رشد کارکردهای قلب و در جهت قرب به پروردگار عالم». تربیت دینی اگر با چنین تعریفی تحقق پذیرد، هدایت سایر سطوح شخصیت به سادگی امکان‌پذیر خواهد بود. در غیر این صورت تربیت دینی کاری بس دشوار و تلخ جلوه خواهد کرد. در روان‌شناسی رشد، سنین نوجوانی در حدود ۱۳، ۱۴ سالگی، با تغییراتی به شکل گرایش به مذهب، عدالت خواهی و نشان دادن تمایلات معنوی، مشخص شده است. نوجوان از این سنین، همراه با تغییراتی که در سایر بخش‌های شخصیتی از خود نشان می‌دهد، گرایش‌هایی را به سمت معنویت و مذهب از خود بروز می‌دهد. این گرایش‌ها، فعال شدن قلب برای دریافت آموزه‌های دینی را نشان می‌هند. قلب انسان در این وهله از زندگی، خود را آماده دریافت معنویت نشان می‌دهد. پاسخ دادن به این نیاز تنها با حرف و آموزش معارف دینی امکان‌پذیر نیست، بلکه وجود قلب‌هایی که خود معنویت را دریافته‌اند و حقایق را مشاهده کرده و با آن زیسته‌اند، پاسخ‌گوی چنین نیازی‌اند. دل، سخن اهل دل را می‌شنود و آن را می‌پذیرد. غیر اهل دل، از جمله آنان که دین راتنها در عادت‌های خود یافته‌اند یا این که دین را تنها در تصورات خود حفظ کرده‌اند، نمی‌توانند بر دل اثر بگذارند نوجوانان و جوانانی که در جای‌جای این جهان، الگوهای معنویت را - از آنان که خود اهل دل‌اند و به مشاهده قلبی حقایق عالم نشسته‌اند - بیابند، غذای روح خود را یافته، جذب آن می‌شوند. ولی آنانی که از این بخت بدورند، پس از مدتی وقتی برای نیاز درونی خود، پاسخی نمی‌یابند، خود را به سطوح دیگر شخصیت مشغول ساخته، یا یکسره پاسخ‌گوی امیال خویش می‌شوند یا انرژی روانی خود را به تمامی صرف فعالیت‌های عقلی از جمله علم و فلسفه می‌سازند. بدون شک از مؤثرترین روش‌های تربیتی، روش الگویی و القای پیام به صورت غیر مستقیم است، در روش الگویی و غیر مستقیم، مخاطبان خود فرصت می‌یابند که با انگیزه و تمایل قلبی به موضوع مورد نظر توجه کنند و بدون کمترین فشار ذهنی و روانی‌پذیرای پیام شوند. امام حسین (ع)، فرهنگ عاشورایی که برای بشریت به یادگار گذاشت همان قلب‌هایی است که خود معنویت را در حد کمال آن دریافته و حقایق را مشاهده کردند و با آن زیستن. لذا چنین الگویی کامل در جان و نهاد هر نوجوان و

جوان، در جای جای این جهان نفوذ و اثر خواهد داشت، و کتاب‌های درسی یکی از مهمترین وسایلی است که می‌تواند با ترسیم صحیح و کامل از سیمای امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی، نوجوان و جوان را در دست‌یابی به چنین الگویی برای پاسخ‌گویی به نیازهای درونی خویش کمک کند.

جایگاه امام حسین و فرهنگ عاشورایی در اهداف دوره راهنمایی تحصیلی

اشاره

در رأی صادره در جلسه ۱۶۳۷ شورای عالی آموزش و پرورش مورخ ۲۹ / ۲ / ۱۳۷۹ چنین آمده است: «در راستای رسالت و مأموریت آموزش و پرورش و جهت دهی به رشد همه جانبه دانش‌آموزان بر پایه تعالیم و دستورات دین مبین اسلام، اهداف دوره راهنمایی تحصیلی به شرح زیر تعیین می‌شود. مدیران، برنامه‌ریزان و همه افرادی که در تعلیم و تربیت دانش‌آموزان نقشی بر عهده دارند، مکلفند در برنامه‌ریزی امور، سازماندهی فعالیت‌ها و انجام وظایف مربوط به گونه‌ای اقدام نمایند که تا پایان دوره تحصیلی دستیابی دانش‌آموزان به اهداف تعیین شده ممکن باشد». هدف‌های تعیین شده در شورای عالی آموزش و پرورش برای دوره راهنمایی تحصیلی شامل ۸ فصل و ۱۰۵ بند است. در فصل اهداف اعتقادی در بندهای ۳، ۵، ۶، ۱۰، ۱۵ و ۱۶ چنین آمده است: «بند ۳: با انبیاء و ائمه معصومین (ع) آشنایی دارد و به مطالعه زندگی آنها علاقه نشان می‌دهد. بند ۵: به رعایت تولی و تبری توجه دارد. بند ۶: با اولیای دین، بزرگان و شخصیت‌های اسلامی آشنایی دارد و به مطالعه زندگی آنها علاقه نشان می‌دهد. بند ۱۰: با تاریخ صدر اسلام آشنا و به آن علاقه نشان می‌دهد. بند ۱۵: به انجام امر معروف و نهی از منکر علاقه نشان می‌دهد. بند ۱۶: معنای جهاد و شهادت را می‌داند و به حضور در صحنه‌های دفاع از دین علاقه نشان می‌دهد» و در فصل اهداف اخلاقی در بندهای ۲ و ۲۰ چنین آمده است: «.. بند ۲: به ارزش‌های اخلاقی علاقه نشان می‌دهد. بند ۲۰: خوب را از بد تشخیص می‌دهد و گرایش به خوبی دارد.» همچنین در فصل اهداف سیاسی در بندهای ۶ و ۷ آمده است: «.. بند ۶: با فعالیت‌های سیاسی و شیوه مبارزه پیامبران و ائمه معصومین (ع) در دفاع از حق، آشنا است. بند ۷: دارای روحیه سلحشوری و دفاع از کیان کشور اسلامی است.» و در فصل اهداف اجتماعی در بند ۳ و ۱۱ ذکر گردیده است: «برای گرفتن حق خود و دیگران تلاش می‌کند و با معنی ایثار آشناست و در مواقع لزوم از خود گذشتگی نشان می‌دهد.» با دقت و تأمل در بندهای ذکر شده در زمینه‌های اعتقادی، سیاسی، اخلاقی و اجتماعی اهداف دوره راهنمایی تحصیلی می‌توان مشاهده نمود که یکایک آنها با سیمای امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی تطبیق و هماهنگی دارند. و بسیاری از آنها در فرهنگ عاشورایی امام حسین (ع) تجلی پیدا نموده است. اگر به حقیقت در پی دست یافتن به این اهداف هستیم، باید سیمای امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی در کتاب‌های درسی دوره راهنمایی بسیار پررنگ و جذاب ترسیم شده باشد.

الگو پذیری بارزترین ویژگی دوره راهنمایی تحصیلی

الگو در زبان فارسی مترادف اسوه به زبان عربی است. راغب اصفهانی در «مفردات» اسوه را چنین تعریف کرده است: «اسوه بر وزن قدوه و اسوه بر وزن قدره، حالتی است که انسان به هنگام پیروزی از غیر خودش پیدا می‌کند. اگر آن غیر خوب باشد، الگوی خوب و اگر بد باشد، الگوی بد برای انسان فراهم می‌شود.» انسان‌ها بیش از حرف‌ها و نوشته‌ها، از اشخاص و عملکردها الگو می‌گیرند، تأثیر گذاری یک حادثه یا الگوی رفتاری بر اندیشه‌ها و عمل‌های مردم، بیش از گفتار است. از این رو در قرآن کریم کسانی به عنوان «اسوه» معرفی شده‌اند، به ویژه بخش‌هایی که به نیکی، ایمان، صبر، مجاهدت، ایثار، و اطاعت فرزندان اشاره شده،

همه برای معرفی الگوست. الگو سازی در همه سنین در انتقال و درونی کردن ارزش‌ها نقش بسیار مهمی را به عهده دارد. اما به نظر «موریس دبس» معرفی الگو در دوره بلوغ دارای اهمیت خاصی است. وی اهمیت این مسأله را چنین بیان می‌کند: «در دوره بلوغ ارزش‌های اخلاقی به اصول تبدیل نمی‌شود، بلکه در وجود سرمشق‌های انسانی تجلی می‌کند و صورت‌هایی به خود می‌گیرد که نوجوانان سعی می‌کنند به هیأت آنها در آیند نوجوانان این اشخاص نمونه را آئینه آرمان و کمال می‌دانند که خود آنها را حس می‌کنند». در الگو سازی عملاً- نمونه رفتار و کردار مطلوب در معرض دید فرد قرار می‌گیرد و موقعیت اجتماعی او را دگرگون می‌کند تا او به پیروی بپردازد و حالت نیکویی، مطابق با آن عمل نمونه در خویش پدید آورد. از روش الگوسازی در روان‌شناسی اجتماعی به نام «همانند سازی» یاد می‌شود؛ یعنی شخص سعی می‌کند با شخص یا اشخاصی که به نظرش شخصیت قابل قبول دارند، رابطه رضایت بخش برقرار کند و خود را همانند آن‌فرد با افراد سازد و نگرش‌ها، ویژگی‌های رفتاری و هیجان‌های آن‌فرد یا اشخاصی را برای خود سرمشق قرار دهد. چون اگر فرد شخص یا گروهی را پسندد، این تمایل در او پدید می‌آید که نفوذ آن شخص یا گروه را بپذیرد و ارزش‌ها و نگرش‌های خود را با ارزش‌ها و نگرش‌های آن شخص یا گروه هماهنگ سازد. این عمل به دلیل کسب پاداش یا اجتناب از تنبیه نیست، بلکه برای این است که با آن شخص همانند شود. همان طوری که در سطور پیشین نیز اشاره شد، در روان‌شناسی رشد، سنین نوجوانی در حدود ۱۳ و ۱۴ سالگی، با تغییراتی به شکل گرایش به مذهب، عدالت خواهی و نشان دادن تمایلات معنوی، مشخص گردیده است. لذا نوجوان به دنبال یافتن الگویی مناسب و مطلوب برای پاسخ دادن به این نیازهای درونی است.

فوائد و اثرات الگوسازی از امام حسین و فرهنگ عاشورایی

اشاره

تاریخ اسلام و شخصیت‌های برجسته اسلامی برای مسلمانان در همه دوره‌ها الگو بوده است. تعالیم دین ما و اولیاء مکتب نیز توصیه کرده‌اند که از نمونه‌های متعالی و برجسته در زمینه‌های اخلاق و کمال، سرمشق بگیریم. در میان حوادث تاریخ، «عاشورا» و «شهدای کربلا» و فرهنگ عاشورایی از ویژگی خاصی برخوردارند و این حماسه ماندگار و تک تک حماسه آفرینان عاشورا، الگوی انسان‌های حق طلب و ظلم ستیز بوده و خواهد بود. امام حسین (ع) حرکت خویش را در مبارزه با طاغوت عصر خودش، برای مردمان سرمشق و الگو می‌داند و می‌فرماید: «فَلَكُمْ فِي أُسْوَةٍ مِنْ الْكُوفِيِّ شِمَا هَسْتُمْ» نهضت عاشورا، الهام گرفته از راه انبیا و مبارزات حق جویان تاریخ و در همان مسیر است. در تاریخ اسلام نیز، بسیاری از قیام‌های ضد ستم و نهضت‌های آزادی بخش، با الهام از حرکت عزت آفرین عاشورا شکل گرفت و به ثمر رسید. رهبر هندوستان مهاتما گاندی می‌گوید: «من زندگی امام حسین (ع)، آن شهید بزرگ اسلام را به دقت خوانده‌ام و توجه کافی به صفحات کربلا- نموده‌ام و بر من روشن شده است که اگر هندوستان بخواهد یک کشور پیروز گردد، بایستی از سرمشق امام حسین (ع) پیروی کند». رهبر پاکستان، محمد علی جناح نیز گفته است: «هیچ نمونه‌ای از شجاعت، بهتر از آن که امام حسین (ع) از لحاظ فداکاری و تهور نشان داد، در عالم پیدا نمی‌شود. به عقیده من تمام مسلمین باید از سرمشق این شهیدی که خود را در سرزمین عراق قربان کرد، پیروی نمایند». امام خمینی (ره) در الگو و اسوه بودن عاشورا برای نهضت پانزده خرداد می‌فرماید: «ملت عظیم الشان، در سالروز شوم این فاجعه انفجار آمیزی که مصادف با پانزده خرداد ۴۲ بود، با الهام از عاشورا آن قیام کوبنده را به بار آورد. اگر عاشورا و گرمی و شور انفجاری آن نبود، معلوم نبود چنین قیامی بدون سابقه و سازماندهی واقع می‌شد. واقعه عظیم عاشورا از ۶۱ هجری تا خرداد ۴۲ و از آن قیام عالمی بقیه‌الله ارواحنا لمقدمه الفداء در هر مقطع، انقلاب ساز است». تأثیر پذیری و الگوگیری حضرت امام خمینی (ره) از نهضت عاشورا و شخص امام حسین

(ع) و ستم ستیزی و ذلت ناپذیری او کاملاً روشن است. قیام عاشورا بر شکل‌گیری حرکت‌های مردمی در سال ۱۳۵۷. تأثیر مستقیم داشت. خصوصاً در مورد تبدیل شدن عزاداری عاشورا و تاسوعای آن سال به یک مانور بزرگ انقلابی، که موجب فرار طاغوت از کشور ایران شد و انقلاب اسلامی را به پیروزی نزدیک‌تر نمود. تأثیر واقعه کربلا بر مقاومت مردم ایران در دوران هشت سال دفاع مقدس در جنگ تحمیلی، آن قدر زیاد بود که جوانان با یاد امام حسین (ع) و شعارهای او با الگوگیری از یاران و فرزندان آن امام همام، به میدان می‌رفتند و حماسه‌ها می‌آفریدند و تا پای جان می‌ایستادند و شربت شیرین شهادت را می‌نوشیدند. فرهنگ عاشورا، یکی از عوامل معنوی و فرهنگی تأثیر گذار در پیروزی هشت سال دفاع مقدس است. در یک نمونه آماری از وصیت نامه شهیدان که مورد تحقیق قرار گرفته، ۴۰۰ درصد به امام حسین (ع) استناد شده است. یعنی در هر وصیت نامه به صورت میانگین، حداقل چهار بار یا اسم امام حسین (ع) برده شده یا کربلا یا عاشورا یا حضرت زینب (س) یا حضرت علی اکبر (ع) یا حضرت ابوالفضل (ع) و اقتدا کردن و الگو قرار دادن آن‌ها. مقاومت رهبر معظم انقلاب و کارگزاران نظام در مقابل استکبار جهانی، متأثر از بُعد سیاسی نهضت عاشورا و فرهنگ عاشورایی است. به طوری که با وجود قدرتمندی دشمن هیچ هراسی به دل راه نمی‌دهند و مردانه و شجاعانه با شهادت تمام ایستاده‌اند. مردم مقاوم لبنان به واسطه الگو قرار دادن امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی توانستند اسرائیل را از خاک خود بیرون کنند. آنها با انجام ۲۰۰ عملیات استشهادی دشمن را مجبور به عقب نشینی کردند. دکتر حسن رحیم پور ازغدی در جمع دانشجویان دانشگاه مشهد در این رابطه می‌گوید: «جوانان فلسطینی و لبنانی دفاع را از شما (ملت عاشورایی ایران) آموختند. از شهرهای فلسطین اشغالی، اهل سنت برای تلویزیون المنار نامه می‌نویسند این حسین (ع) که لبنان را آزاد کرد، می‌شود فلسطین را هم آزاد کند، زیرا حزب الله لبنان با نام امام حسین (ع) عملیات استشهادی انجام می‌دادند.»

آموزه‌های فرهنگ عاشورایی

مقام معظم رهبری در دیدار با نیروهای مقاومت بسیج در تاریخ ۲۳ / ۴ / ۱۳۷۱، در مورد درس‌ها و عبرت‌های عاشورا فرمودند: «این حادثه عظیم از دو جهت قابل تأمل و تدبر است. جهت اول درس‌های عاشورا است. عاشورا پیام‌ها و درس‌هایی دارد. عاشورا به ما درس می‌دهد که برای حفظ دین باید فداکاری کرد... جهت دوم از جهات مربوط به حادثه عاشورا، عبرت‌های عاشورا است... اولین عبرتی که در قضیه عاشورا ما را متوجه خود می‌کند، این است که بینیم چه شد که پنجاه سال بعد از درگذشت پیغمبر (ع) جامعه اسلامی به آن حد رسید که مثل امام حسین (ع) ناچار شد برای نجات جامعه این چنین فداکاری بکند... بینیم چه شد فردی مثل یزید بر جامعه اسلامی حاکم شد...» فرهنگ عاشورایی دارای آموزه‌های اخلاقی، سیاسی، اجتماعی، و احساسی و... می‌باشد که ما در این نوشتار به برخی از آنها به صورت فهرست وار اشاره می‌کنیم. از این آموزه‌ها با توجه به اهداف دوره راهنمایی می‌توان در جهت تدوین کتاب درسی این دوره استفاده نمود.

آموزه‌های سیاسی

حرکت و نهضت امام حسین (ع) یک جنبش خصوصی و یا خانوادگی نبود، بلکه حرکتی عظیم و انقلابی علیه حکومت وسیع بنی امیه بود و از این رو یک حرکت سیاسی محسوب می‌شود که از جهات گوناگون می‌تواند سرمشق و الگوی سیاسی جوامع باشد و در خود آموزه‌های سیاسی بسیاری را دارد از جمله: ۱- رعایت تعهدات و پیمان‌های سیاسی ۲- چگونگی مذاکرات سیاسی ۳- علل قیام امام حسین (ع) ۴- مراحل برخورد با یک حکومت ستمگر و جبار ۵- عدم پذیرش ذلت سیاسی ۶- امر به معروف و نهی از منکر ۷- طرح مسئله مهم رهبری دینی و رهبران حق.

آموزه‌های نظامی

وقتی انسان از دیدگاه نظامی به قیام عاشورا نظر می‌کند، به نکات ظریفی برخورد می‌کند که امام حسین (ع) به آنها توجه کرده است و به نظر می‌رسد که او افسری نظامی است که در دانشکده‌های افسری بزرگ جهان، دوره‌های عالی نظامی و فرماندهی را گذرانده است. برنامه‌های نظامی امام حسین (ع) در قیام عاشورا آموزه‌های زیادی دارد که به برخی از آنها اشاره می‌کنیم: ۱- رعایت تاکتیک‌های نظامی و مسائل امنیتی و حفاظتی ۲- نظم در سپاه و فرماندهی ۳- حفظ روحیه نیروهای رزمنده ۷- رعایت نکات امنیتی در فرستادن نامه و سفیر ۸- ایجاد امید به آینده در دل رزمندگان ۹- مجهز کردن سپاه از نظر تدارکات و مسائل اقتصادی و....

آموزه‌های اخلاقی

یکی از ابعاد آموزنده قیام امام حسین (ع) نکات اخلاقی بود که ایشان و یارانشان در مراحل مختلف رعایت می‌کردند. این نکته‌های اخلاقی عاشورا، آموزنده و سرمشق همه پیروان امام حسین (ع) در طول تاریخ است. در این نوشتار به بعضی از آنها اشاره می‌کنیم: ۱- رعایت ادب ۲- انصاف و عدالت ۳- علاقه و محبت به یاران و اهل بیت: ۴- راستی با اصحاب ۵- خدمت به فقرا و یتیمان ۶- اهمیت به نماز ۷- علاقه به تلاوت قرآن ۸- آزادگی و آزادمشی ۹- غیرت ۱۰- شهادت‌طلبی ۱۱- جاذبه قوی ۱۲- صبر و استقامت ۱۳- اخلاص در هدف ۱۴- الگوی شجاعت و شهامت و....

سیمای امام حسین و فرهنگ عاشورایی در کتاب‌های درسی

در کتاب‌های فرهنگ اسلامی و تعلیمات دینی دوره راهنمایی

سال اول راهنمایی

در درس چهارم این کتاب با موضوع «انتقال به جهان آخرت» درباره جهان پس از مرگ و چگونگی آن در نظر اهل ایمان و کفر... مطالبی عنوان گردیده است. در قسمتی از این مطالب حدیثی از امام حسین (ع) در مورد مرگ و چگونگی انتقال به جهان آخرت ذکر گردیده است: «...امام حسین (ع) در روز و شب عاشورا به یاران وفادار خود که در انتظار شهادت نشسته بودند، فرمود: ای یاران وفادار من، ای بلند پایگان، در جهاد با دشمن و دفاع از دین پایداری کنید و بدانید که مرگ همانند پلی است که شما را از سختی‌ها و دشواری‌ها می‌رهاند و به جهان جاویدان منتقل می‌کند. آیا کسی پیدا می‌شود که نخواهد از یک زندان دردناک به جایگاهی آباد و غنی و باغی زیبا منتقل شود؟ ولی مرگ برای دشمنان شما همانند پلی است که آنها را از کاخ زیبا به زندانی سخت و دردناک منتقل می‌سازد.» هم چنین در درس ۲۲ کتاب مذکور با موضوع «نماز را با جماعت بخوانیم» در مورد هدایت و آثار پُر بار برگزاری نماز جماعت مطالبی ذکر شده است. در قسمتی از این مطالب به برگزاری نماز جماعت توسط امام حسین (ع) و یارانش در عاشورا اشاره گردیده است: «...امام حسین (ع) روز عاشورا در اوج جنگ، به نماز ایستاد و با عده‌ای از یاران شجاع و وفادارش آخرین نماز جماعت خود را اقامه فرمود.»

سال دوم راهنمایی

در این کتاب هیچ مطلبی در مورد سیمای امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی مشاهده نشد.

سال سوم راهنمایی

در درس نهم این کتاب با موضوع «اجتهاد و رهبری» در مورد مفهوم اجتهاد و رهبری و ویژگی‌های هریک مطالبی عنوان شده است. در قسمتی از این مطالب به حدیثی از امام حسین (ع) درباره ویژگی‌های فقیه اشاره شده است: «...امام حسین (ع) می‌فرماید: اجرای امور و قوانین دین در دست فقیهانی است که بر حلال و حرام دین امین باشند.» در درس چهاردهم این کتاب با موضوع «اهل بیت پیامبر، حاملان علوم الهی» نیز، در مورد اهل بیت: به عنوان جانشینان پیامبر و حاملان علوم الهی مطالب آموزنده‌ای درج گردیده است. در قسمتی از این مطالب به امامت امام حسین (ع) و اولادش اشاره شده است: «...آن گاه رسول خدا به فرزندم حسن اشاره کرد و فرمود: اول آن‌ها، حسن است. سپس نگاهی به حسین نمود و فرمود: دومین آن‌ها حسین است. و بقیه، از اولاد حسین هستند. امام صادق (ع) فرمود: حدیث من حدیث پدرم است و حدیث پدرم حدیث جدّم و حدیث جدّم، حدیث امام حسین و حدیث امام حسین، حدیث امام حسن و حدیث امام حسن، حدیث پدرش امیرالمؤمنین و حدیث امیرالمؤمنین، حدیث رسول خدا و حدیث رسول خدا، قول خدای متعال است.» هم چنین در درس پانزدهم کتاب مذکور با موضوع «رفتار ائمه در برابر خلفای جور» در مورد سیره عملی و رفتار ائمه (ع) در برابر رفتار ظالمانه و ضد اسلامی خلفای جور زمان خودشان مطالبی آورده شده است. در قسمتی از این مطالب به رفتار امام حسین (ع) در مقابل بنی‌امیه اشاره شده است: «...امام حسین (ع) برای رسوا کردن حکومت بنی‌امیه، مصلحت اسلام و مسلمانان را در این دید که قیام کند و به جهانیان بفهماند که فرزند پیغمبر با حکومت ضد اسلامی یزید مخالف است و با آن مبارزه می‌کند؛ حتی اگر خود و فرزندانش (و حتی فرزند شیرخوارش) در این جهاد مقدس به شهادت رسند. امامان دیگر هدف امام حسین (ع) را پی‌گیری کردند و هر یک با توجه به اوضاع و شرایط ویژه‌ای که با آن رو به رو بود، شیوه‌های مناسبی را در پیش گرفت... امام خمینی (ره) می‌فرماید: شهادت امیرالمؤمنین (ع) و نیز امام حسین (ع) و حبس و شکنجه و تبعید و مسمومیت‌های ائمه: همه در جهت مبارزات سیاسی شیعیان علیه ستمگرها بوده است و در یک کلمه، مبارزه و فعالیت سیاسی بخش مهمی از مسئولیت‌های مذهبی است.» در درس شانزدهم این کتاب نیز با موضوع «شیعه و سنی» در مورد عقیده دو دسته بزرگ مسلمانان یعنی شیعه و سنی در مورد جانشینی پیامبر (ص) مطالبی آمده است. در قسمتی از این مطالب به امامت امام حسین (ع) اشاره شده است: «...حضرت علی بن ابیطالب هم به امر پیامبر (ص) امامان بعد از خود - به ویژه امام بعد از خود، حضرت امام حسن (ع) - را به مردم معرفی فرمود و امام حسن برادرش امام حسین را به سفارش پیامبر و به امر خدا برای امامت معرفی نمود. امام حسین هم به سفارش پیامبر و به امر خدا، فرزندش امام سجاد (ع) را به امامت معرفی کرد و به این ترتیب، تا امام دوازدهم، هر امامی امام بعد از خود را تعیین و معرفی فرمود.»

سیمای امام حسین و فرهنگ عاشورایی در کتب ادبیات فارسی دوره راهنمایی تحصیلی

فارسی سال اول راهنمایی

در درس سوم با موضوع «چشمان مادر بزرگ»، خاطره مادر بزرگی از دوران شکوهمند انقلاب اسلامی درج گردیده است. در قسمتی از این خاطره به «اربعین حسینی» اشاره شده است: «... در راه‌پیمایی با شکوه ۲۹ دی، سال ۵۷ که مصادف با اربعین حسینی بود، در آغوش عمو ابراهیم به راه‌پیمایی رفتی...» هم چنین در درس دوازدهم کتاب مذکور با موضوع «سرزمین افتخار و حماسه» در مورد ویژگی‌های مردم غیور آذربایجان مطالبی ذکر شده است. در قسمتی از این مطالب به تجمع مردم در مراسم‌های مذهبی از جمله مُحرم اشاره شده است: «...گسترده‌ترین و پرشورترین تجمع مردم در مراسم مذهبی به چشم می‌خورد. ماه‌های محرم و صفر و رمضان، تکیه‌ها و مسجدها از جمعیت مالمال می‌شود...»

فارسی سال دوم راهنمایی

در درس چهارم این کتاب با موضوع «فرمانده من» خاطره‌ای از فداکاری‌ها و ایثارگری‌ها هشت سال دفاع مقدس درج گردیده است. در قسمتی از این خاطره به نام مقدس امام حسین (ع) اشاره شده است: «... خم شد و دست هایش را به سوی بدن بی‌جان فرمانده دراز کرد. کتاب کوچک دعا، تسبیح، سربند سبز «یا حسین شهید» و چند برگه یادداشت و بالاخره قرآن جیبی که عکس مادر و پدر پیرش در آن بود...».

فارسی سال سوم راهنمایی

در درس یازدهم این کتاب با موضوع «سفری به شهر بادگیرها» مطلبی از کتاب ارزیابی شتاب زده نوشته جلال آل احمد آورده شده است. در قسمتی از این مطالب به محرم در یزد اشاره شده است: «... یزد از یک نظر موزه ابزار عزاداری‌های محرم است. سه چهار تا نخل بزرگ در گوشه و کنار شهر است. در روزگاری که آسمان شهر را شبکه بندی درهم و برهم سیم‌کشی‌های برق و تلفن مغشوش نکرده بود، برای حرکت دادن هر کدام از آن‌ها دست کم صد مرد لازم بود...» همچنین در درس هفدهم کتاب مذکور با موضوع «نمایش در ایران» مطالبی در مورد تعزیه آورده شده است: «از دیرباز در ایران گونه‌ای نمایش اجرا می‌شده است که به آن «تعزیه» یا «شبه‌خوانی» می‌گویند. منشأ تعزیه، اجرای مراسم سوگواری برای شخصیت‌های اسطوره‌ای در ایران قدیم است. اما امروزه منظور از آن، نمایش‌های مذهبی و به نمایش در آوردن واقعه کربلاست. تعزیه زیر نظر شبیه گردان یا تعزیه گردان اجرا می‌شود. وی نسخه‌های تعزیه را تنظیم و لباس اشخاص مختلف نمایش را تعیین می‌کند. هم چنین تنظیم صحنه و توزیع نقش‌ها را به عهده دارد. هنگام نمایش تعزیه نیز، با اشاره دست و عصا، شبیه‌ها و دسته‌های موسیقی را هدایت می‌کند و به آنان دستورهای لازم را می‌دهد. در قدیم هر سال در دو ماه محرم و صفر اجرا می‌گردید، هم اکنون نیز در بعضی روستاها و شهرهای کوچک اجرا می‌شود. تعزیه خوان‌ها مطالب خود را به شعر و آواز خوش می‌خوانند. آوازها مناسب با موقع و مقام و روحیه شبیه است. در تعزیه چهره آرایبی مرسوم نیست اما باید صورت اشخاص با نقشی که به عهده دارند، متناسب باشد، مثلاً برای مخالف خوان‌ها مثل شمر و یزید چهره‌های خشن انتخاب می‌کنند. در اواخر دوره قاجار برای ترویج تعزیه کوشش فراوانی شد. در این دوره شبیه خوانی را با تشریفات مفصل و با شکوه بسیار در محلی به نام تکیه دولت اجرا می‌کردند.» در قسمت «اعلام» کتاب فارسی سال سوم راهنمایی در مورد کلمه «کربلا» چنین آمده است: «شهری در کنار رودخانه فرات که امروز جزء کشور عراق است. کربلا در سال ۶۱ بیابانی بوده است. پس از شهادت حضرت امام حسین (ع) مورد توجه شیعیان قرار گرفت و پس از بنای مرقد شهدا، به تدریج مرکز جمعیت شد.»

سیمای امام حسین و فرهنگ عاشورایی در کتاب‌های تاریخ دوره راهنمایی تحصیلی

تاریخ اول راهنمایی

در این کتاب که بیشترین مباحث آن (۱۵ درس) مربوط به تاریخ ایران باستان (پیش از اسلام) و ۳ درس آن مربوط به تاریخ اسلام است، مطلبی در مورد سیمای امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی درج نگردیده است.

تاریخ دوم راهنمایی

در درس سوم این کتاب با موضوع «خلافت بنی امیه در دمشق» به قیام امام حسین (ع) علیه حکومت یزید و حماسه عاشورا پرداخته شده است. می‌توان گفت این درس تماماً به امام حسین (ع) اختصاص دارد. در این درس آورده شده است: «... یکی از آخرین

اقدامات معاویه این بود که فرزندش، یزید را به جانشینی خود تعیین کرد. حسین بن علی (ع) امام سوم شیعیان با این گونه اقدامات معاویه به مخالفت برخاست. معاویه در سال ۶۰ هجری مرد و پسرش به جای او نشست. یزید مردی فاسد، شراب‌خوار و مخالف اسلام بود و امام حسین (ع) از همان آغاز، با او به مخالفت برخاست، به همین جهت، یزید نامه‌ای به حاکم مدینه نوشت و به او دستور داد که از امام حسین (ع) برای اطاعت از یزید، بیعت بگیرد و اگر بیعت را نپذیرفت، او را بکشد. حاکم مدینه در صدد اجرای دستور برآمد. در نتیجه امام حسین (ع) با خانواده خود از مدینه به مکه رفتند. با انتشار خبر مرگ معاویه و مخالفت امام حسین با حکومت یزید، مردم کوفه نامه‌های فراوانی به حضرت نوشتند و از او خواستند به عراق برود امام (ع) برای فراهم ساختن مقدمات قیام علیه یزید، پسر عموی خود مسلم بن عقیل را به کوفه فرستاد. در کوفه هجده هزار نفر برای خلافت امام حسین (ع) با مسلم بیعت کردند. چون یزید از این ماجرا آگاه شد یکی از فرماندهان حيله گر و بی رحم خود را به نام عبیدالله بن زیاد به کوفه فرستاد. با ورود عبیدالله بن زیاد به کوفه مردم این شهر ترسیدند و پیمان شکنی کردند و مسلم را تنها گذاشتند. عبیدالله نیز مسلم را که مسلمانی شجاع و فداکار بود، دستگیر کرد و به شهادت رساند. هنگامی که مردم کوفه با مسلم بیعت کردند، مسلم نامه‌ای به امام حسین (ع) نوشت و به ایشان اطلاع داد که به کوفه بیاید. امام (ع) نیز با خانواده و یاران خود به سوی عراق حرکت کرد، اما در نزدیکی کوفه، از پیمان شکنی مردم این شهر و شهادت مسلم آگاه شد. در این هنگام به دستور عبیدالله ابن زیاد شخصی به نام حُرّ، امام حسین (ع) و همراهانش را زیر نظر گرفته بود. کمی بعد، عبیدالله بن زیاد، عمر بن سعد را به همراه سی هزار نفر به کربلا فرستاد. به عمر بن سعد وعده داده بودند که اگر امام حسین (ع) را به شهادت برساند، حکومت ری را به او خواهد داد (در آن زمان ری از شهرهای بزرگ و مهم ایران بود)؛ به همین جهت، او امام و یارانش را محاصره کرد و آب را بر روی آنان بست. در طول این مدت، امام (ع) بارها با لشکر عمر بن سعد که بیشتر آن‌ها از مردم کوفه بودند، صحبت کرد اما آنان که دنیا دوستی و گناه وجودشان را فرا گرفته بود، سخنان امام (ع) را نپذیرفتند. در روز عاشورای سال ۶۱ هجری، در حالی که تنها ۷۲ تن از یاران امام مانده بودند، جنگ آغاز شد. در آغاز جنگ، حُرّ که سخنان امام حسین (ع) او را آگاه ساخته بود، به امام (ع) پیوست و با سپاه یزید جنگید تا به شهادت رسید. جنگ در روز عاشورا از صبح تا حدود ظهر به طول انجامید. سرانجام، همه یاران امام حسین (ع) که برای زنده نگاه داشتن اسلام دلاورانه نبرد می‌کردند، به شهادت رسیدند. در واقعه کربلا، حضرت عباس برادر امام حسین و علی اکبر فرزند آن حضرت به شهادت رسیدند. حتی سپاهیان یزید به علی اصغر، طفل شیرخواره او نیز رحم نکردند. در این زمان، امام حسین (ع) که همه یاران خود را از دست داده بود یگه و تنها به سپاه دشمن حمله ور شد. سپاهیان یزید که از دلاوری و از جان گذشتگی آن حضرت هراسان شده بودند، پا به فرار گذاشتند و تنها با دادن کشته‌های بسیار توانستند ایشان را به شهادت برسانند. امام حسین (ع) مظهر شجاعت و ایثار و سرور شهیدان اسلام است. آن حضرت با تحمل مصیبت‌های بسیار و ایثار خون خود، به همگان درس آزادگی و شجاعت آموخت و اسلام را زنده ساخت. سپاهیان یزید، پس از شهادت امام (ع) به خانواده ایشان حمله‌ور شدند و تمامی زنان و کودکان و علی بن حسین (ع)، امام چهارم شیعیان را که در بستر بیماری بود، به اسارت گرفتند و به شام نزد یزید فرستادند. یزید شهادت امام حسین (ع) و یاران فداکارش را نشانه پیروزی بنی‌امیه بر خاندان پیامبر می‌دانست و از پیروزی ظاهری خود به شدت خوش حال بود. اما حضرت زینب (س) و امام سجاد (ع) در دمشق با سخنرانی‌های کوبنده، حقیقت واقعه کربلا و چهره واقعی حکومت یزید را روشن کردند. به دنبال این واقعه و روشنگری‌های خاندان علی (ع)، مسلمانان از ستم بنی‌امیه آگاه شدند و در عراق و ایران و مکه و مدینه علیه آنان به پا خاستند چندی بعد بنی‌امیه امام سجاد (ع) را نیز به شهادت رساند. «...از مهمترین علل سقوط بنی‌امیه، قیام امام حسین (ع) بود که با شهادت خود، امویان را رسوا ساخت و چهره ضد اسلامی آنان را بر همگان آشکار کرد.»

در درس سیزدهم این کتاب با موضوع «نهضت اسلامی ایران چگونه شکل گرفت؟»، در مورد عاشورای سال ۴۲ و اقدامات ساواک و سخنرانی امام خمینی (ره) در این روز مطالبی به شرح ذیل آورده شده است: «...با فرا رسیدن ماه محرم سال ۱۳۴۲ ه.ش، امام به سخنرانان مذهبی رهنمود دادند که باید سکوت در مقابل رژیم شاه را بشکنند. امام همچنین خطر اسرائیل و عمال آنان را به مردم تذکر دادند و از مصیبت‌هایی که بر سر اسلام وارد شده است، سخن گفتند. در همین زمان ساواک روز نهم محرم (تاسوعا) عده‌ای از سخنرانان مذهبی را احضار کرد و با تهدید بسیار به آنان گوشزد کرد که تنها در صورتی اجازه دارند در مجالس عزاداری سخنرانی کنند که سه شرط زیر را بپذیرند: ۱- علیه اسرائیل مطلبی نگویند. ۲- علیه شخص اول مملکت یعنی شاه سخنی نگویند. ۳- مرتب به گوش مردم نخوانند که اسلام در خطر است. با همه کنترل‌های شدید پلیسی و امنیتی حکومت، روز عاشورا جمعیت بسیاری از مردم تهران به خیابان‌ها ریختند و به طرف دانشگاه حرکت کردند و از آنجا تا مقابل کاخ مرمر پیش رفتند و شعار مرگ بر دیکتاتور را سر دادند. «...در روز عاشورا مردم شهرهای مختلف که به قصد زیارت به قم آمده بودند با طلاب و روحانیون و گروه زیادی از مردم این شهر، برای شنیدن سخنان امام خمینی در مدرسه فیضیه و صحن‌های حضرت معصومه (س) و میدان آستانه اجتماع کردند... اثرات کوبنده سخنرانی امام در روز عاشورا سبب شد که رژیم تصمیم به دستگیری ایشان بگیرد.» همچنین در درس پانزدهم این کتاب با موضوع «انقلاب اسلامی ایران (۲)» به راهپیمایی‌های تاسوعا و عاشورای سال ۵۷ اشاره گردیده است: «... فرارسیدن ماه محرم به مبارزه، انگیزه و تحرک بیشتری می‌داد. به همین دلیل راهپیمایی‌های تاسوعا و عاشورای سال ۵۷ یکی از عظیم‌ترین اجتماعات مردمی در طول تاریخ بود.»

سیمای امام حسین و فرهنگ عاشورایی در کتاب‌های تعلیمات اجتماعی دوره راهنمایی تحصیلی

تعلیمات اجتماعی سال اول راهنمایی تحصیلی

در درس چهاردهم این کتاب با موضوع «هدف از تشکیل گروه محلی چیست؟» در مورد کارکردهای گروه‌های محلی مطالبی را ذکر گردیده و در قسمتی از آن به عزاداری در ایام محرم اشاره شده است: «شما در محله خود با سایر هم محلی‌ها به فعالیت‌های مشترکی می‌پردازید. برگزاری جشن دهه فجر یا نیمه شعبان، ایجاد هیئت‌های مذهبی، درست کردن تکیه و برپایی عزاداری در ایام محرم و... از جمله این فعالیت‌هاست.»

تعلیمات اجتماعی سال دوم راهنمایی تحصیلی

در این کتاب که به معرفی و شناخت بعضی از مؤسسه‌ها از قبیل مدرسه، بانک، شهرداری، راهنمایی و رانندگی، پست، جمعیت هلال احمر و بیمه پرداخته شده است، هیچ مطلبی در مورد امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی مشاهده نشد.

تعلیمات اجتماعی سال سوم راهنمایی تحصیلی

در این کتاب که به مباحث حکومت و ارکان حکومت در جمهوری اسلامی ایران و رابطه مردم با حکومت پرداخته شده است، هیچ مطلبی در مورد امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی دیده نشد.

نتیجه‌گیری

۱- بر اساس یافته‌های علم روان‌شناسی، و الگوپذیری در دوره نوجوانی دارای اهمیت خاصی است. شخص در این دوره سعی

می‌کند با شخص یا اشخاصی که به نظرش شخصیت قابل قبول دارند، رابطه رضایت بخش برقرار کند و خود را همانند آن فرد یا افراد سازند و نگرش‌ها، ویژگی‌های رفتاری و هیجان‌های آن فرد یا اشخاص را برای خودالگو قرار دهد. لذا نوجوان در دوره راهنمایی تحصیلی شدیداً به دنبال «الگوها و سرمشق‌های» ایده آل خود می‌گردد. کتاب‌های درسی با عنوان‌های مختلف یکی از مؤثرترین راه‌ها برای رسیدن به الگوها و سرمشق‌های مطلوب می‌باشد. ولی از تمام ظرفیت‌های بالقوه این کتاب‌ها برای الگو سازی بهره برده نشده است. ۲- در حدود ۱۲ بند از ۱۰۵ بند اهداف دروه راهنمایی تحصیلی که در ۸ فصل تدوین گردیده است، در قسمت اهداف اعتقادی، اخلاقی، سیاسی و اجتماعی بطور مستقیم و غیر مستقیم با موضوع امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی ارتباط دارد. مدیران و برنامه‌ریزان و افرای که در تعلیم و تربیت دانش‌آموزان نقشی بر عهده دارند، مکلفند در برنامه‌ریزی امور سازماندهی فعالیت‌ها و انجام وظایف مربوط به گونه‌ای اقدام کنند که تا پایان دوره تحصیلی دستیابی دانش‌آموزان به اهداف تعیین شده ممکن باشد، ولی عملاً در تدوین کتاب‌های درسی در مورد امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی چنین به نظر نمی‌رسد. ۳- در کتاب‌های فرهنگ اسلامی و تعلیمات دینی دوره راهنمایی تحصیلی که مجموع ۳۳۰ صفحه مطلب تدوین گردیده است، فقط یک صفحه و نصفی به امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی اختصاص یافته است. در کتاب‌های فارسی این دوره از مجموع ۵۵۷ صفحه مطلب فقط حدود ۲ صفحه مطلب و در کتب تاریخ این دوره در ۲۵۵ صفحه مطلب، فقط ۴ صفحه مطلب و در کتب تعلیمات اجتماعی این دوره از مجموع ۲۶۶ صفحه، فقط یک هفتم صفحه به امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی اختصاص یافته است. ۴- با توجه به نقش الگویی امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی از تمام جهات اعتقادی، اخلاقی، سیاسی، نظامی، تربیتی، احساسی، عرفانی، فرهنگی، اقتصادی، عبادی و... نه تنها برای مسلمانان و شیعیان بلکه برای غیر مسلمانان و تمام بشریت؛ متأسفانه سیمای امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی در کتب درسی دروه راهنمایی بسیار کم رنگ ترسیم گردیده است و حتی نه تنها در حد اهداف تعیین شده برای این دوره‌های تحصیلی نمی‌باشد، بلکه بسیار هم از این اهداف دور می‌باشد.

پیشنهادها

۱- با توجه به اهداف تعیین شده برای دوره راهنمایی تحصیلی و نقش بنیادی و کلیدی الگو بودن امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی برای بشریت، کتاب‌های درسی با تأکید بیشتر بر روی سیمای امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی مورد بازنگری جدی و اصولی قرار گیرد. ۲- با کمی دقت و تأمل و بررسی در تاریخ، سخنان و سیره رفتاری و عملی امام حسین (ع)؛ می‌توان انبوهی از مطالب زیبا و گوناگون، هماهنگ با موضوعات سرفصل‌های کتاب‌های درسی دوره راهنمایی تحصیلی را مشاهده نمود که با کمی ذوق و هنر می‌توان از آنها استفاده نمود. برای مثال در کتاب‌های تعلیمات اجتماعی دوره راهنمایی که سیمای امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی در آن بسیار کم رنگ و ناچیز ترسیم شده است، می‌توان در رابطه با خانواده، گروه‌ها، وظایف گروه‌ها، مشورت، رهبری، مقاومت در مقابل سختی‌ها، از خود گذشتگی و... مطالب بسیاری در سیره و رفتار و سخنان امام حسین (ع) مشاهده نمود. ۳- در کتاب‌های فارسی این دوره که فصل اول هر سه پایه به درج مطالبی در مورد اسلام و انقلاب اسلامی ایران اختصاص یافته است، می‌توان مطالبی در مورد نقش و تأثیر امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی در رهبری انقلاب حضرت امام خمینی (ره) و همچنین مردم متدین ایران، جایگزین گردد. همچنین در فصل «جلوه‌های زندگی»، «اخلاق» و «مردم شناسی» مطالب بسیار جالب و متنوعی از امام حسین (ع) و فرهنگ عاشورایی و آداب و رسوم و فرهنگ مردم در این موارد می‌توان ذکر نمود. ۴- در کتب فرهنگ اسلامی و تعلیمات دینی دوره راهنمایی تحصیلی در بخش‌های توحید، معاد، نبوت، امامت، احکام و عبادات، برنامه‌های سیاسی و اجتماعی و تربیتی اسلام و نظام حکومت اسلامی و... مطالب انبوهی از سخنان و سیره و رفتار عملی امام حسین (ع) را می‌توان ذکر نمود.

درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

بسم الله الرحمن الرحيم

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیفزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند

بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهل بیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف: دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل بیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز:

الف) چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی

ب) تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن همراه

ج) تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما، انیمیشن، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و ...

د) ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی

دیگر

ه) تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

و) راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۲۳۵۰۵۲۴)

ز) طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و ...

ح) همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند

مسجد جمکران و ...

ط) برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه
 ی) برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضور و مجازی) در طول سال
 دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان
 تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت: ۲۳۷۳ شناسه ملی: ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی:
www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳-۲۳۱۱) (۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور
 کاربران (۰۳۱۱)۲۳۳۳۰۴۵

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده ولی
 جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل
 و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق
 روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایندانشالله.

شماره حساب ۶۲۱۰۶۰۹۵۳، شماره کارت: ۶۲۷۳-۵۳۳۱-۳۰۴۵-۱۹۷۳ و شماره حساب شبا: IR۹۰-۰۱۸۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۶۲۱
 ۵۳-۰۶۰۹ به نام مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان نزد بانک تجارت شعبه اصفهان - خیابان مسجد سید
 ارزش کار فکری و عقیدتی

الاحتجاج - به سندش، از امام حسین علیه السلام - هر کس عهده دار یتیمی از ما شود که محنت غیبت ما، او را از ما جدا کرده
 است و از علوم ما که به دستش رسیده، به او سهمی دهد تا ارشاد و هدایتش کند، خداوند به او می فرماید: «ای بنده بزرگوار
 شریک کننده برادرش! من در کرم کردن، از تو سزاوارترم. فرشتگان من! برای او در بهشت، به عدد هر حرفی که یاد داده است،
 هزار هزار، کاخ قرار دهید و از دیگر نعمت‌ها، آنچه را که لایق اوست، به آنها ضمیمه کنید».

التفسیر المنسوب إلى الإمام العسکری علیه السلام: امام حسین علیه السلام به مردی فرمود: «کدام یک را دوست تر می داری: مردی
 اراده کشتن بینوایی ضعیف را دارد و تو او را از دستش می رسانی، یا مردی ناصبی اراده گمراه کردن مؤمنی بینوا و ضعیف از
 پیروان ما را دارد، اما تو دریچه ای [از علم] را بر او می گشایی که آن بینوا، خود را بدان، نگاه می دارد و با حجّت های خدای متعال،
 خصم خویش را ساکت می سازد و او را می شکند؟».

[سپس] فرمود: «حتماً رها کردن این مؤمن بینوا از دست آن ناصبی. بی گمان، خدای متعال می فرماید: «و هر که او را زنده کند، گویی
 همه مردم را زنده کرده است»؛ یعنی هر که او را زنده کند و از کفر به ایمان، ارشاد کند، گویی همه مردم را زنده کرده است، پیش
 از آن که آنان را با شمشیرهای تیز بکشد».

مسند زید: امام حسین علیه السلام فرمود: «هر کس انسانی را از گمراهی به معرفت حق، فرا بخواند و او اجابت کند، اجری مانند
 آزاد کردن بنده دارد».

مرکز تحقیقات و ترجمه

اصفهان

گامگاه

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

